

**176. Bijbelstudie over
JUDA EN DE ZWARTE FARAO'S
YUDA NANGA DEN BLAKA FARAO
YEHUDA V'HAPAR'ONIM HASHECHORIM
יהודה והפרעונים הכושים**

Deel 3: Hizkia's grootste fout

We hebben de vorige keer aan zowel het voorbeeld van Achaz, de koning van Juda, alsook van Peqach en Hoshea, de laatste twee koningen van Israël gezien wat er gebeurt als men zich met afgoderij bezig houdt en in tijden van nood het vertrouwen op mensen stelt en niet op de Eeuwige! Achaz riep de hulp in van Tiglat-Pileser toen Juda door de Israëlieten en de Arameërs werd aangevallen! Maar in plaats van hem te helpen kwam hij alleen uit eigenbelang en gedroeg zich eerder als bezetter dan als bevrijder. Achaz kwam dus bedrogen uit. Ook Hoshea, die voor zijn opstand tegen Tiglat-Pileser's opvolger Shalmaneser tevergeefs militaire steun bij de Egyptische heerser van Sais [So], de zelfbenoemde farao Tefnakht zocht, moest aan den lijve ondervinden dat hij de verkeerde keuze had gemaakt, want de koning van Assyrië ontdekte zijn samenzwering met Tefnakht en liet hem geboeid in de kerker werpen voor de rest van zijn leven. Zijn hoofdstad Samaria werd ingenomen en verwoest, het tienstammenrijk Israël werd ingelijfd in het Assyrische Rijk en de bevolking werd weggevoerd in ballingschap. Dat gebeurde allemaal in de laatste decemberdagen van het jaar 722 en begin januari van 721 v.G.T. Tijdens de verovering van Samaria werd koning Shalmaneser vermoord in een samenzwering en direct opgevolgd door zijn broer Sargon II.

Troonswisselingen in Assyrië en Egypte (721 v.G.T.)

Šarru-ukīn [Sargon] II, de opvolger van Šulmānu-ašarēd [Shalmaneser] V, was evenals deze een zoon van Tukulti-apil-Ešarra [Tiglat-Pileser] III. Gezien het feit dat zijn broer het slachtoffer was geworden van een moordaanslag, was het voor de hand liggend dat de troonsopvolging door een staatsgreep tot stand werd gebracht. Om zijn aanspraak op de troon te rechtvaardigen als zijnde de wil van de goden nam hij de Akkadische naam Šarru-ukīn aan, hetgeen "de legitieme koning" betekent. Bij de historici alsook in Joodse en christelijke kringen is hij beter bekend onder de Hebreeuwse versie van zijn naam, סרְגֹן Sar'gon, dit op grond van Jesaja 20:1, waar ik straks nog op terug zal komen.

Ook in Egypte vond er tegelijkertijd een troonswisseling plaats, want in dezelfde periode waarin Shalmaneser V stierf en door Sargon II werd opgevolgd, eind 722 en begin 721 v.G.T., stierf ook de Kushitische farao Piye na een regeringstijd van ongeveer drieëndertig jaar. Ook hij werd niet door een zoon, maar door een jongere broer opgevolgd.

Shabaka (721-707 v.G.T.) was daarmee de derde farao van de Kushitische 25^e dynastie. In Assyrië werd hij Sabaku genoemd en onder historici is hij bekend als Shabaqo. De Griekse versie van zijn naam was Σαβακῶς Sabakos in de werken van Herodotus en Σαβάκων Sabakon bij Manetho. Als farao droeg hij tevens de Egyptische troonnaam Nefer-Ka-Re [volmaakt is de ziel van Re]. Ruim een jaar na zijn troonsbestijging heroverde Shabaka Egypte en verhuisde naar Memphis om de heerschappij van de Kushieten te consolideren en was derhalve de eerste Kushitische farao die ook daadwerkelijk in Egypte zijn residentie had. Hij had immers lering getrokken uit de fouten van zijn beide voorgangers.

Op 15 december 721, tegen het einde van het 5^e regeringsjaar van Bakenranef, de zoon van Tefnakht, werd de dood van de Apis-stier op diverse stelen gememoreerd. De Apis-stier was een jonge stier die in het oude Egypte als een godheid werd vereerd en daarom aan bepaalde voorwaarden moest voldoen zoals o.a. een zwarte kleur en een witte vierkant op het voorhoofd. De stier werd gedurende zijn leven volop verwend door de priesters en als hij stierf werd dit publiekelijk bekendgemaakt en zelfs enkele dagen van nationale rouw aangekondigd. De stier werd vervolgens gemummificeerd en met een plechtige uitvaart bijgezet in een mausoleum te

Saqqara. Omdat de regerende farao vaak met de Apis-stier vereenzelvigd werd, kon diens dood worden gezien als een slecht voorteken. Dat was hier ook het geval met Bakenranef en zeker niet ten onrechte zoals we straks zullen zien.

Shabaka's verovering van Egypte en confrontatie met Sargon II (720 v.G.T.)

Bakenranef, die onder historici beter bekend is met de Griekse versie van zijn naam, Bokchoris, heerste sinds de dood van zijn vader Tefnakht in 725 vanuit zijn geboorteplaats Sais over de Delta en beschouwde zichzelf als farao over geheel Beneden-Egypte, daarbij de Kushitische opperheerschappij totaal negerend. Sterker nog, hij toonde zijn minachting van deze zwarte Afrikanen op sarcastische wijze op de lage decoratierand van een bijzondere beker, waarop gevangengenomen Kushieten waren afgebeeld met de armen boven hun hoofd of achter de rug vastgebonden. De gevangenen werden daarbij afgewisseld met apen die dadels uit palmbomen stalen. Daarmee liet Bakenranef met hoon en spot zien dat hij de zwarte Afrikanen als apen beschouwde. Deze zware belediging kon de nieuwe koning van Kush natuurlijk niet pikken en zou deze arrogante racist spoedig laten zien wie hier de baas was.

Shabaka begon aan een tweede Kushitische invasie in Egypte en in tegenstelling tot zijn voorganger Piye deed hij geen half werk en gaf hij al zijn tegenstanders er flink van langs. Hij heroverde Boven- en Beneden-Egypte en aarzelde niet om zijn heerschappij deze keer met geweld in het hele land te doen gelden. We kunnen dus vaststellen, dat Shabaka Egypte bij het begin van zijn tweede regeringsjaar heroverde en met grotere precisie zelfs de datum van de herovering van Memphis in februari 720 kort voor 25 februari 720 v.G.T.

Zoals gezegd vond de dood van de Apis-stier plaats op 15 december 721 v.G.T. en gezien het feit dat de plechtige uitvaart van de heilige stier zeventig dagen later door farao Bakenranef werd gememoreerd bij het begin van zijn zesde regeringsjaar viel de bijzetting derhalve op 25 februari 720 v.G.T. Shabaka greep echter in bij de begrafenis van de Apis-stier, voltooide de door Bakenranef geïnitieerde bijzetting en liet de datum in de inscriptie boven de ingang van de Apis-tombe veranderen van "Jaar 6 van Bakenranef" in "Jaar 2 van Shabaka". Dit markeert de machtoverdracht in Memphis, want deze verandering laat namelijk zien, dat Shabaka kort nadat Bakenranef's inscripties dezelfde gebeurtenis memoreerden en vóórdat de graftombe verzegeld werd de autoriteit in Memphis weer in handen gehad moet hebben.

Volgens Manetho nam Shabaka Bakenranef gevangen en liet hem als aanstichter van een opstand levend verbranden, wat echter sterk betwijfeld wordt. Het is in elk geval wel een feit dat Shabaka de zoon van Tefnakht, die voor zijn opstand tegen de Kushitische opperheerschappij een pact met de Assyriërs had gesloten ter dood liet brengen en daarmee een einde maakte aan de 24^e Saitische dynastie. Ook de andere dynasten van de Delta, die Bakenranef bij zijn opstand gesteund hadden, gaf hij de doodstraf en liet op een herdenkingsscarabee ter viering van zijn overwinning schrijven: "Hij doodde al degenen die tegen hem in opstand kwamen in Boven-Egypte en in Beneden-Egypte."

Na het onderdrukken van de rebellie werd de nieuwe Kushitische koning binnen enkele maanden zowel in de westelijke als in de oostelijke Delta als farao erkend, hetgeen door twee stèles uit Safata wordt bevestigd. Het jaar daarop was heel Egypte weer herenigd en kon de Kushitische heerschappij zich tot 664 v.G.T. staande houden. Shabaka regeerde vervolgens veertien jaar als alleenheerser over Egypte. Hij begon Memphis te herbouwen als hoofdstad, hoewel de Thebais met de belangrijke tempel van Amun in Karnak het sacrale en politieke centrum bleef.

Onder Shabaka heerste er een gespannen verhouding tot het Assyrische Rijk. Dit uitte zich vooral in de ondersteuning van opstanden in de Levant tegen de Assyriërs. Met het oog op de steeds groeiende macht van Sargon II, volgde hij de politiek van de Deltavorst Tefnakht met het maken van politieke bondgenootschappen.

Chanun, de in Assyrische inscripties Hanunu genoemde koning van Gaza, die in 734 v.G.T. al eerder tegen het oppergezag van koning Tiglat-Pileser rebelleerde en naar zijn bondgenoot Tefnakht in Memphis moest vluchten, maar later in zijn ambt werd hersteld, sloot zich in 720 v.G.T. wederom aan bij een opstand tegen de Assyrische overheersing, onder leiding van de koning van Chamat [Hamat] en gesteund door Egypte. Deze keer was het geen Egyptische lokale heerser, maar de Kushitische farao Shabaka, die Chanun ter zijde stond in zijn poging het Assyrische juk af te schudden. De Akkadische geschriften bevestigen, dat Pir'u [faraou], de

koning van Egypte, zijn tartan [veldheer] Re'u gestuurd heeft om Hanunu ter hulp te komen. In de late lente of zomer van het jaar 720 v.G.T. verpletterde Sargon II de coalitie van Chamat en de buurlanden en begaf zich daarna zuidwaarts naar Raphia [Rafach] in de huidige Gazastrook, waar hij de Kushitische troepen van de Egyptische legeroverste in een veldslag versloeg.

De reliëfs, die in zaal V van Sargon's paleis in Khorsabad ontdekt zijn, getuigen van deze veldslag. Een van de reliëfs laat Egyptische infanteriesoldaten zien, die voor de Assyrische cavalerie vluchten. Alhoewel de reliëfs beschadigd zijn heeft één van de Egyptische soldaten zijn typische gezichtskenmerken behouden, die door kunsthistorici geïdentificeerd zijn als puur Kushitisch: een baardloos gezicht met een brede, stompe neus en kroeshaar dat het hoofd bedekt. Het Assyrische verslag vermeldt sarcastisch, dat de verslagen Re'u gevlucht is als een herder wiens kudde gestolen was. Rē'û is namelijk het Akkadische woord voor "herder". Het is dus twijfelachtig of de opperbevelhebber van Shabaka daadwerkelijk Re'u heette of slechts door de Assyriërs zo genoemd werd. Het Egyptische leger trok zich in elk geval terug, Raphia werd veroverd en 9.033 inwoners werden in ballingschap weggevoerd naar Assyrië. Chanun werd gevangen genomen en Gaza werd weer een vazallenstad. Shabaka voerde daarna een vijandig beleid ten opzichte van Assyrië tot zijn dood.

Nu hij in zijn tweede regeringsjaar ook Beneden-Egypte in het gareel had gebracht, kon Shabaka zijn aandacht weer op Boven-Egypte richten, dat ook onder zijn voorgangers Piye en Kashta al een pro-Kushitische en anti-Libische houding had. Toch moest hij daar tegenover de lokale regenten enkele concessies doen om zich van hun trouw te verzekeren en tot op zekere hoogte de oude politieke structuren laten zoals ze waren. Gezien het feit dat zijn thuisland Kush vele malen kleiner was dan Egypte en hij over onvoldoende Kushitische troepen beschikte om als bezettingsleger te kunnen fungeren was het ook voor Shabaka vrijwel onmogelijk om in zijn ééntje dat reusachtige Rijk vanaf de vijfde cataract aan de zuidelijke buitengrens van Kush tot aan de Middellandse Zee te kunnen besturen. Daarmee liep hij tegen hetzelfde probleem aan als Piye. Sargon II, de koning van Assyrië had dit probleem kennelijk niet omdat hij wel over voldoende manschappen beschikte om de veroverde landen te bezetten en bovendien evenals zijn voorgangers de politiek hanteerde, de plaatselijke bevolking na de inname van hun steden te deporteren en uit te wisselen met die van andere veroverde gebieden.

Osorkon IV onderwerpt zich aan Sargon II (716 v.G.T.)

Osorkon IV (734-715 v.G.T.), de lokale farao van Tanis en Bubastis van de 22^e dynastie, had blijkbaar niet deelgenomen aan de neergeslagen opstand van Bakenranef en zijn bondgenoten, want hij was in 716 v.G.T. nog steeds in functie toen Sargon II met de Assyrische invasie in de Levant naar Filistea oprukte en tot de Wādī al-'Arish aan de noordkust van het Sinai-schiereiland doordrong.

Om zijn eigen positie veilig te stellen en om politieke en economische banden met het Assyrische Rijk te versterken zocht Osorkon IV steun bij zijn nieuwe buurman en zond hem twaalf prachtige paarden als eerbetoon.

In de Assyrische annalen van Sargon II staat inderdaad nadrukkelijk vermeld, dat een zekere Šilkani, die met Osorkon IV geïdentificeerd is, de koning van Musri [Egypte], een geschenk van twaalf prachtige paarden gaf, wier gelijke er in Assyrië niet waren. Sargon, de koning van Assyrië aanvaardde het geschenk en liet hem verder met rust, maar dat mocht Osorkon echter niet baten omdat hij daarvoor spoedig door Shabaka gestraft en afgezet werd en daarmee een einde kwam aan zijn dynastie.

Hizkia's alleenheerschappij als koning van Juda (716 / 715 - 687 v.G.T.)

Het kleine koninkrijkje Juda had van al deze gebeurtenissen geen last, want hun nieuwe koning deed wat recht was in de ogen van de Eeuwige. Omstreeks dezelfde tijd waarin Osorkon IV zijn ontmoeting met Sargon II had en een bondgenootschap met hem wilde sluiten, maar door de Kushitische farao Shabaka werd afgezet, in 716/715 v.G.T., trad Hizkia zijn alleenheerschappij over het koninkrijk Juda aan.

Chiz'qiya [Hizkia], die in de beide kroniekenboeken Y'chiz'qiyahu [Jechizkia] genoemd wordt, regeerde van 729 tot 716/715 v.G.T. vermoedelijk in co-regentschap met zijn vader, want volgens 2 Koningen 18:1 begon zijn regeringsperiode al in het 3^e jaar van Hoshea, dus in het

jaar 729 v.G.T. maar de alleenheerschappij had hij pas van 716/715 tot 687 v.G.T. gezien het feit dat de belegering van Jeruzalem, die navoorsbaar in het jaar 701 v.G.T. plaats vond, volgens 2 Koningen 18:13 in het 14^e regeringsjaar van Chiz'qiya [Hizkia] was.

Over zijn functioneren als koning zegt de Bijbel: *"Hij was een goede koning in de ogen van de Eeuwige en volgde in alles zijn voorvader David. Al in de eerste maand van zijn eerste regeringsjaar opende hij de deuren van de tempel weer en bracht ze in hun oude staat terug."* (Het Boek).

Surinaams: *"A ben du san disi ben de leti na ini a ai fu Masra, so leki ala den sani disi en tata David ben du. Na a fosi yari di a ben de kownu, na a fosi mun, a ben opo den doru fu a oso fu Masra, èn a ben meki den kon bun baka."* (דברי הימים ב) Div'rei haYamim bet [2 Kronieken] 29:2-3).

Hij liet vervolgens de tempel reinigen, de heilige voorwerpen die Achaz verwijderd had weer terugzetten, de tempel opnieuw inwijden en de offerdienst herstellen.

Na lange tijd werd ook weer Pesach gevierd en het Feest der Ongezuurde Broden, waartoe Y'chiz'qiyahu [Jechizkia] ook alle Israëlieten uitnodigde, die in de noordelijke stamgebieden achtergebleven en niet in ballingschap weggevoerd waren. Hij stuurde ijlboden naar hen toe met de volgende boodschap: *"Israëlieten, keert weder tot de Eeuwige, de G'd van Av'raham [Abraham], Yitz'chaq [Isaäk] en Yis'ra'el [Israël], dan zal Hij wederkeren tot de ontkomenen, die u overgebleven zijn uit de macht van de koningen van Assur. Weest dan niet als uw vaders en als uw broeders, die ontrouw geweest zijn jegens de Eeuwige, de G'd hunner vaders, zodat Hij hen maakte tot een voorwerp van ontzetting, zoals gij ziet. Weest thans niet hardnekkig zoals uw vaders, geeft de Eeuwige uw hand en komt tot zijn heiligdom, dat Hij voor altijd geheiligd heeft, en dient de Eeuwige, uw G'd, opdat zijn brandende toorn zich van u afkere. Want, wanneer gij wederkeert tot de Eeuwige, dan zullen uw broeders en zonen erbarming vinden bij degenen die hen als gevangenen hebben weggevoerd, en dan zullen zij naar dit land wederkeren. Want genadig en barmhartig is de Eeuwige, uw G'd: Hij zal het aangezicht niet van u afwenden, indien gij tot Hem wederkeert!"* (NBG).

Surinaams: *"Un pikin fu Israël, drai kon baka na Masra Gado fu Abraham, Isaak nanga Israël, èn A sa drai kon baka na den suma fu un disi de tan abra, disi ben komopo na a anu fu den kownu fu Assur. En no gersi un tata nanga un brada, disi ben du sondu agensi Masra Gado fu den tata, èn fu dat'ede A ben gi den abra na a pori disi unsrefi kan si. Now no meki un neki kon tranga so leki un tata ben du, ma saka unsrefi na Masra ondro, èn kon na ini En santa presi disi A ben meki kon santa fu tēgo; èn dini Masra un Gado so dati En faya hatibron sa drai komopo fu un. Bikasi efu un drai kon baka na Masra, dan un brada nanga un pikin sa feni sari-hati na fesi fu den suma disi ben tyari den go na katibo, so dati den sa drai kon baka na a kondre disi; bikasi Masra un Gado de sori gnade nanga sari-hati, èn A no sa drai En fesi gowe fu un, efu un drai kon baka na En!"* (דברי הימים ב) Div'rei haYamim bet [2 Kronieken] 30:6-9). Velen gaven daar gehoor aan.

In de verzen 25 t/m 27 van hoofdstuk 30 en vers 1 van hoofdstuk 31 lezen wij: *"Een uitbundige vreugde heerste onder de inwoners van Juda, de priesters, de Levieten, de buitenlandse bezoekers en hen die uit Israël naar de viering zijn gekomen. Sinds de tijd van koning Davids zoon Sh'lomo [Salomo] was niet meer zo'n feest als dit in Jeruzalem gevierd. Toen gingen de priesters en Levieten staan en zegenden alle aanwezigen. En vanuit Zijn heilige woning in de hemel luisterde de Eeuwige naar hun gebeden. Na afloop van het feest begon een grote actie tegen de afgodenverering. Alle mensen die in Jeruzalem de viering van het Pesach [Pascha] hadden bijgewoond, trokken naar de steden van Juda, Benjamin, Efraim en Manasse en verwoestten daar de afgodsbeelden, de gewijde stenen, de schandelijke tempels en altaren die met afgodenverering te maken hadden. Alles werd kort en klein geslagen. Daarna keerden de leden van de noordelijke stammen, die het Pesach [Pascha] hadden bijgewoond, terug naar hun woonplaatsen."* (Het Boek).

Surinaams: *"En a heri komakandra fu Yuda, nanga den priester nanga den Levi suma, nanga a heri komakandra disi ben komopo fu Israël, nanga den freimde suma disi ben komopo fu a kondre fu Israël nanga den suma disi ben libi na ini Yuda, ben abi prisiri. Na so, bigi prisiri ben de na ini Yerusalem; bikasi sinsi den dei fu Sh'lomo [Salomo] a manpikin fu David, a kownu fu Israël, den no ben hori so wan fesa na ini Yerusalem. Dan den priester nanga den Levi suma ben opo, èn den ben blesi a pipel, èn A ben yere den stem, èn den begi ben go na En santa*

tanpresi, na ini heimmel srefi. - Now di ala den sani disi ben kaba, ala den Israël suma disi ben kom drape ben go na ini den foto fu Yuda, en den ben broko den popki pis'pisi, èn den ben kapu den fraga tiki puru, èn den ben puru den hei presi nanga den altari trowe, komopo fu heri Yuda nanga Benyamin, èn so srefi na ini Efrayim nanga Manasse te leki den ben figi den alamala puru krin-krin. Dan ala den pikin fu Israël ben drai go baka na den eigi foto, ibriwan na en eigi tan-presi."

Samenvattend staat in de verzen 20 en 21 van hoofdstuk 31 geschreven: *"Aldus handelde Y'chiz'qiyahu [Jechizkia] in geheel Juda. Hij deed wat goed en recht en trouw was voor het aangezicht van de Eeuwige, zijn G'd. In al het werk, dat hij begon met betrekking tot de dienst van het huis G'ds, tot de wet en het gebod, waarin hij zijn G'd zocht, handelde hij met volle toewijding en was hij voorspoedig!"* (NBG-vertaling).

Surinaams: *"Na so Hiskia ben du na ini heri Juda, èn a ben du a sani disi ben de bun èn leti èn tru na ini a ai fu Masra en Gado. En nanga en heri hati a ben du ibri wroko disi a ben bigin na ini a dienst fu a oso fu Gado, èn na ini a wèt nanga a komanderi fu suku en Gado; èn alasani ben waka bun gi en!"*

Hij zocht de Eeuwige met zijn hele hart en de Eeuwige zegende en beschermde en zijn volk en zorgde ervoor, dat Juda vooralsnog door de Assyriërs met rust werd gelaten.

De verovering van Ashdod en de vlucht van koning lamani (713 - 712 v.G.T.)

Vanuit de Filistijnse stad Ashdod begon in het jaar 713 v.G.T. opnieuw een opstand tegen het Assyrische oppergezag. Een zekere lamani bracht koning Achimeti, die een vazal van Sargon was, ten val en greep zelf de macht. Als nieuwe koning van Ashdod probeerde hij een anti-Assyrische coalitie op touw te zetten in de hoop op steun van Egypte. Om dit te bereiken stuurde lamani volgens de annalen van Sargon II omkoopsommen naar Pir'u [farao], de koning van Musri [Egypte], die hem echter niet kon helpen.

Toen de koning van Assyrië over de nieuwe opstand van lamani en diens bondgenoten werd geïnformeerd, zond hij in 712 v.G.T. troepen naar de Levant, die eerst alle Neo-Hittitische vorstendommen in het Taurus-gebergte onder Assyrisch gezag brachten en daarna ook de Filistijnse steden één voor één innamen. Hierbij werd de stad Eq'ron [Ekron] volledig verwoest. De opstand was mislukt en nadat Ashdod en de overige steden waren veroverd, vluchtte koning lamani naar Egypte, dat onder Kushitische heerschappij stond. lamani vond asiel bij Sargon's tegenstander Shabaka tot na diens dood op 24 november 707 v.G.T. Sargon schreef hierover in de Tang-i-Var Inscriptie: *"lamani van Asdûdu [Ashdod], vreesde mijn wapens, verliet zijn vrouw, zonen en dochters en vluchtte naar het gebied van het land Musri [Egypte] bij de grens met Meluhha [Kush] en leefde daar heimelijk als een dief!"* (regel 19).

Dezelfde gebeurtenissen werden ook door hun tijdgenoot Jesaja beschreven in het twintigste hoofdstuk: *"Koning Sargon van Assyrië stuurde een van zijn hoogwaardigheidsbekleders, de tartan, naar Ashdod. Deze viel de stad aan en nam haar in. In hetzelfde jaar dat hij naar Ashdod kwam, sprak de Eeuwige tot Yeshayahu [Jesaja], de zoon van Amotz [Amos]: Leg het haren kleed dat je draagt af en trek je sandalen uit. Yeshayahu deed dit, en liep naakt en barvevoets rond. De Eeuwige zei: Zoals mijn dienaar Yeshayahu drie jaar naakt en barvevoets moet rondlopen, als zinnebeeld voor Egypte en Kush, zo zal de koning van Assyrië alle Egyptenaren en Kushieten, jong en oud, als krijgsgevangenen en ballingen wegvoeren: naakt en barvevoets, met ontbloot achterste - de schaamte van Egypte! De mensen zullen verbijsterd en beschaamd staan vanwege Kush, waarop hun hoop gevestigd was, en vanwege Egypte, hun trots. Dan zullen de bewoners van de kuststreek verzuchten: Als het hun zo vergaat, onze hoop, bij wie wij onze toevlucht hebben gezocht om aan de koning van Assyrië te ontkomen, hoe kunnen wij dan gered worden?"* (Tanach).

Surinaams: *"Na ini a yari di tartan ben kon na Ashdod, di Sargon, a kownu fu Assur ben seni en go, èn a ben feti agensi Ashdod, èn a ben wini en; na a srefi ten, Masra ben taki doro Yesaya, a manpikin fu Amos taki: Go puru a low-krosi komopo fu yu skin, èn puru den susu fu yu futu. En a ben du so, èn a ben waka sondo krosi efu susu. En Masra ben taki: So leki Mi dinari Yesaya ben waka sondo krosi efu susu dri yari langa leki wan marki nanga wan wondru na tapu Egipiti nanga Kush; so srefi a kownu fu Assur sa tyari den Egipiti suma gowe na ini katibo, nanga den Kush suma, yongu wan nanga owru wan, sondo krosi efu susu, èn den bakasei no sa tapu nanga krosi, fu gi Egipiti syen! En den sa frede en kisi syen abra Kush, disi*

ben de san den ben ferwakti, nanga Egipiti, disi ben de den glori. En a suma disi libi na sei a se na den dei dati sa taki: Luku san wi ben ferwakti; pe wi ben sa lon go feni yepi fu komopo fu a anu fu a kownu fu Assur; èn fa wi sa lon go kibri?" (ישעיהו Yeshayahu [Jesaja] 20:1-6).

Deze profetie dateert uit 712 v.G.T., het jaar waarin de sterke Filistijnse stad Ashdod door de Assyrische troepen werd belegerd en ingenomen. Iamani, de koning van Ashdod, was toen al naar Egypte gevlucht, maar daar was hij ook niet voor altijd veilig zoals we straks zullen zien. De tartan, de opperbevelhebber van de Assyrische aanvalstroepen, was dezelfde veldheer, die elf jaar later samen met twee andere officieren, de rabsake en de rabsaris voor de poorten van Jeruzalem zou staan om koning Chiz'qiya [Hizkia] te intimideren en de stad tot overgave op te roepen, waar wij het de volgende keer uitgebreid over zullen hebben (2 Kon 18:17 en Jes 36:2). De datering van deze profetie maakt gebruik van de recente gebeurtenissen in Ashdod om de waarschuwing aan G'ds volk om de hoop niet op de Egyptenaren en de Kushiëten te vestigen, daarmee te illustreren.

Als de Filistijnen van tevoren hadden geweten dat ze toch niet op de hulp van Egypte konden rekenen, dan hadden ze het misschien niet eens in hun hoofd gehaald om in opstand te komen. Juda was bij deze gewaarschuwd, maar toch zou Hizkia elf jaar later dezelfde fout maken als Iamani door een nieuwe opstand te steunen omdat hij erop vertrouwde dat zijn Kushitische vrienden hem niet in de steek zouden laten. Dat deden ze ook niet, zoals we de volgende keer zullen zien, want Shabataka, de opvolger van Shabaka, stuurde inderdaad zijn broertje Taharka met een Egyptisch-Kushitisch leger naar Juda om Jeruzalem te bevrijden, dat echter door de Assyriërs verslagen werd zodat het uiteindelijk toch de Eeuwige zelf was die zijn heilige stad bevrijdde en de aanvallers doodde.

De Egyptenaren en de Kushiëten waarvan iedereen dacht, dat ze sterk en machtig genoeg waren om de Assyriërs te verslaan, zouden alle goede bedoelingen ten spijt later helemaal niet zulke sterke bondgenoten blijken te zijn. Alleen de Eeuwige is in staat om Zijn volk te redden en te beschermen tegen alle aanvallen van wie dan ook. Daarom moeten ook wij ons vertrouwen alleen op Hem stellen en op niemand anders! Daar gaat deze profetie over!

Blijft nog de vraag waarom de profeet drie jaar lang naakt moest rondlopen. De reden voor de naaktheid wordt in de tekst zelf al uitgelegd, want die was bedoeld om te kennen te geven dat de Egyptenaren en de Kushiëten even naakt en barrevoets als gevangenen door de Assyrische koning weggevoerd zouden worden.

Maar welke betekenis hadden de drie jaren? Was het een aanwijzing dat dit over drie jaren zou geschieden? In dat geval zou dat in het jaar 710 of 709 v.G.T. geweest moeten zijn, maar dat was niet het geval. Of zou de wegvoering van de verslagen Egyptenaren en Kushiëten drie jaren lang duren? Ook dat was niet het geval.

Voor velen die weliswaar heel goed thuis zijn de Bijbel, maar zich nooit echt in de geschiedenis hebben verdiept bleef dit een raadsel. Dit is daarom weer een prachtig voorbeeld voor mijn eerdere stelling dat een beetje kennis van de historische achtergronden heel belangrijk is voor een beter begrip van de Bijbel. De drie jaren kunnen volgens mij namelijk niets anders dan de drie opeenvolgende veldtochten symboliseren, die de beide Assyrische koningen Esarhaddon en Ashurbanipal in de jaren 674, 671 en 669 v.G.T. ondernamen om Egypte te onderwerpen en de Egyptenaren en Kushiëten als gevangenen weg te voeren naar Assyrië, hetgeen een einde maakte aan de Kushitische aanwezigheid in Egypte en daarmee aan de 25^e dynastie. Aan de jaargetallen kunnen wij zien dat dit geen korte-termijn-profetie was, die dus ook niet ten tijde van Shabaka in vervulling ging en ook niet onder zijn opvolger Shabataka, maar pas in de tijd van diens jongere broer Taharka, die daarmee de laatste grote farao van de 25^e dynastie was.

Deze profetie was een duidelijke waarschuwing aan het adres van koning Hizkia om slechts op de Eeuwige zijn hoop te vestigen met het oog op de toekomstige gebeurtenissen in 701 v.G.T. en daarom sluit de profeet zijn 20^e hoofdstuk af met de woorden: *"Wie op Nubië [Kush] vertrouwen, hoog opgeven van Egypte, zullen diep ontgoocheld worden. De Filistijnen zullen uitroepen: We stelden op hen onze hoop, tot hen namen we onze toevlucht. Zij zouden ons redden uit de macht van de koning van Assur. Maar kijk eens wat er met hen is gebeurd! Hoe zullen wij het dan overleven?"* (Groot Nieuws Bijbel).

Surinaams: *"En den sa frede en kisi syen abra Kush, disi ben de san den ben ferwakti, nanga Egipiti, disi ben de den glori. En a suma disi libi na sei a se na den dei dati sa taki: Luku*

san wi ben ferwakti; pe wi ben sa lon go feni yepi fu komopo fu a anu fu a kownu fu Assur; èn fa wi sa lon go kibri?"

Shabaka's dood en opvolging door Shabataka (707 v.G.T.)

Shabaka is op 24 november 707 v.G.T. in zijn 15e regeringsjaar gestorven werd begraven in een piramide te El-Kurru in het huidige Sudan. Er zijn resten van het grafinterieur bewaard gebleven en ook zijn koningsplastiek is zeer goed bewaard gebleven. Er is zelfs het graf van zijn lievelingspaarden gevonden. Shabaka werd opgevolgd door zijn neef Shabataka.

Shabataka (707-690 v.G.T.) was de vierde farao van de Kushitische 25^e dynastie. Hij was een zoon van Piye en een oudere broer van Taharka. Hij volgde zijn oom op met de troonnaam Djed-Ka-Re, hetgeen "Blijvend is de ziel van Re" betekent. De geschiedschrijvers Herodotus, Manetho, Africanus en Eusebius noemen hem in hun Griekse geschriften Σεβίχως Sebichos. In hedendaagse geschiedkundige werken is hij meer bekend onder de naam Shebitku.

Uitlevering van koning lamani aan Sargon II (706 v.G.T.)

In het jaar 706 v.G.T. betrok Sargon II zijn nieuw gebouwde hoofdstad Dur-Šarrukīn, hetgeen de vesting van Šarru-ukīn betekent. Dat is de Akkadische naam van Sargon. Heden ten dage heet deze stad Khorsabad en ligt in het noorden van het huidige Iraq. De stad werd gebouwd door krijgsgevangenen en gedeporteerden onder Assyrische toezicht.

Binnen enkele maanden na het begin van zijn regeringsaanvaarding veranderde Shabataka het vijandige beleid van zijn voorganger Shabaka tegenover Assyrië, want het grootste deel van het Nabije Oosten leek te zuchten onder het Assyrische juk en het leek hem verstandiger om voorlopig elke confrontatie met zo'n intimiderende tegenstander te vermijden. Shabataka koos daarom in eerste instantie voor een beleid van voorzichtige diplomatie ten opzichte van het machtige Assyrische Rijk.

Als gebaar van goede wil leverde hij al gauw na zijn troonsbestijging lamani, de naar Egypte gevluchte koning van Ashdod, aan Sargon uit en probeerde daarmee zijn betrekkingen met Assyrië te verbeteren en de vijandelijke relaties te pacificeren. Jarenlang ging men ervan uit dat het Shabaka was die lamani min of meer direct na zijn vlucht naar Egypte in 712 aan Sargon uitgeleverd zou hebben, maar een Akkadische rots-inscriptie van Sargon II onthult overduidelijk, dat het Shabataka was, die de gevluchte rebellenkoning in Sargon's handen uitleverde en niet zijn voorganger zoals eerder gedacht.

De tekst van deze inscriptie, die in de Tang-i-Var pass in Iran gevonden is, vermeldt de opstand van lamani, de koning van Ashdod, tegen Sargon in het jaar 712 v.G.T., zijn vlucht naar de koning van Kush, die hem politiek asiel verleende, en dat koning Shabataka lamani later alsnog aan Sargon uitleverde.

De Tang-i-Var inscriptie dateert uit het 15^e regeringsjaar van Sargon in 706 v.G.T., een jaar voor de dood van Sargon II op het slagveld in 705 v.G.T. en toont dus duidelijk aan, dat het Shabataka was, die in 706 v.G.T. op de troon van Egypte zat.

De regels 20 tot 21 van de inscriptie luiden als volgt: "Šapataku' [Shabataka], de koning van het land Meluhha [Kush] hoorde over de macht van de goden Aššur, Nabu en Marduk die ik in alle landen had gedemonstreerd. Hij liet lamani in de boeien slaan en liet hem als gevangene naar Assyrië in mijn aanwezigheid brengen."

Sargon's smadelijke dood (705 v.G.T.)

De Assyrische koning Sargon II, voor wie de bewoners van de aarde sidderden, sneuvelde in de maand Abu (augustus) van het jaar 705 v.G.T. tijdens een veldtocht tegen Tabal, dat al zeven jaar eerder tegen de Assyrische overheersing in opstand was gekomen. Zijn lichaam is nooit teruggevonden. Dat ging als een lopend vuurtje rond en natuurlijk heeft het in de hele toenmalige wereld grote ontsteltenis opgeroepen dat de onoverwinnelijk geachte heerser door barbaren gedood werd en onbegraven liggen bleef.

Volgens sommige bijbelgeleerden zinspeelt het spottlied in Jesaja 14 op de smadelijke dood van Sargon II en het feit dat hij geen graf gevonden heeft. Dit wordt vooral in de verzen 4b-10

en 16-20 duidelijk: *“Het is gedaan met die slavendrijver, gedaan met zijn dwingelandij! De Eeuwige heeft de stok van de g'ddelozen gebroken, de scepter van de heersers, die de volken sloeg met woedende slagen, zonder eind, die hen belaagde met zijn toorn, zonder maat. Overal op aarde is rust en vrede, vrolijk gejubel weerklinkt! Op de Libanon heerst zelfs vreugde onder de ceders en de cipressen: Nu jij geveld bent, komt niemand ons meer vellen! Het dodenrijk beneden is in rep en roer om jou een ontvangst te bereiden: het wekt de schimmen voor je op van alle leiders van de aarde, het laat de vorsten van vreemde volken voor jou opstaan van hun troon. Hoor hoe ze je onthalen: Nu ben jij even zwak als wij, je bent echt een van ons. Je pracht en praal, en de klank van je harpen, ze worden dit dodenrijk binnengebracht. Wormen zijn je bed, maden je deken. - Ze zien je, ze kijken naar je en kijken nog eens goed naar je: Is dit de man die de aarde deed beven en koninkrijken deed sidderen? Die het land tot verval bracht en steden verwoestte? Die zijn gevangenen nooit liet gaan? Andere koningen worden eervol begraven, ieder in een eigen praalgraf. Maar jij bent, ver van je graf, weggegooid als een afgekeurde twijg; je ligt bedolven onder de lijken van hen die door het zwaard zijn gedood, die afgedaald zijn in de put en door stenen zijn bedekt; je bent verschopt als een kadaver! Jij wordt niet bij vorsten te ruste gelegd, want jij hebt je land verwoest en je volk vermoord! Het nageslacht van een schurk als jij zal voorgoed getekend zijn!”* (Tanach).

Surinaams: *“Fa a kwinsi ben tapu! A gowtu foto de kaba! Masra ben broko a tiki fu den takru suma, nanga a basi-tiki fu den fesiman. A suma suma disi ben naki den pipel na ini hatibron dorodoro, a suma disi ben de basi fu den pipel na ini hatibron, en sa pina, èn no wan suma sa tapu dati. Heri grontapu de nanga rostu, èn a de pi; den begin fu singi! Iya, den sipresbon prisiri nanga yu, èn den sedrebon fu Libanon taki: Sinsi yu ben didon, no wan sumak ren kon fu kapu wi! Dedekondre disi de na ondro de beweigi fu miti yu te yu sa kon; a wiki ala den dede suma gi yu, ala den bigi suma fu grontapu; a ben opo ala den kownu fu den pipel fu den kownusturu. Ala den sa taki gi yu taki: Yu ben kon swaki leki wi? Yu ben kon gersi wi? - Den suma disi si yu sa luku na yu fin'fini, èn den sa prakseri abra yu taki: Disi de a suma disi ben meki grontapu beifi, disi ben seki den kownukondre; disi ben meki grontapu leki wan dreisabana, èn disi ben figi den foto fu en puru; disi no ben opo a oso fu en strafuman? Ala den tra kownu fu den pipel, ala den didon na ini glori, ibriwan na ini en eigi grebi. Ma den trowe yu komopo fu yu grebi leki wan fisti taki, èn leki den krosi fu den suma disi den ben kiri, disi den ben boro nanga wan howru, disi saka go na ondro na den ston fu a peti; leki wan dedeskin disi den trapu na ondro futu! Te den beri yu, yu no sa moksi nanga den, bikasi yu ben figi yu kondre puru, èn yu ben kiri yu pipel; den bakaten pipel fu den takrudu suma noiti sa kisi bigi nen!”* (ישעיהו) Yeshayahu [Jesaja] 14:4b-10 en 16-20).

Na de plotselinge dood van Sargon II op het slagveld in 705 v.G.T. brak een enorme opstand uit in het gehele Assyrische Rijk. Dit leidde ook tot een ommekeer in het beleid van Shabataka. Hij maakte gebruik van deze situatie en probeerde invloed te verkrijgen in de Levant. Sargon werd opgevolgd door zijn zoon Sanherib (705-681 v.G.T.).

Hizkia's grootste fout (704 v.G.T.)

Toen in 704 v.G.T. ook de Babyloniërs tegen de Assyriërs ten strijde trokken, steunde Chiz'qiya [Hizkia] de opstand tegen Sargon, tezamen met andere vorsten in de Levant in de verwachting van hulp uit Egypte. Dat was een grote fout van Chiz'qiya! Zolang hij zich immers afzijdig hield van de politieke gebeurtenissen in de regio om zich heen en zich slechts bezig hield met het herstel van de eredienst, het reinigen van het land en het naleven van G'ds geboden werd Juda door de Eeuwige gezegend en beschermd. Maar nu hij zich bemoeide met de zaken die hem niets aangingen en de opstand van zijn burens tegen de Assyriërs die zijn land tot nu toe met rust gelaten hadden steunde, riep hij de woede van Sargon's opvolger Sanherib over zich af! Wat er daarna gebeurde zullen we de volgende keer doornemen.

Ik wil deze studie afsluiten met de woorden van de psalmist, die de koning van Juda zich ter harte had moeten nemen toen de profeet Jesaja hem reeds van tevoren gewaarschuwd had om niet de strijd aan te gaan met de Assyriërs met de hoop op hulp uit Egypte en Kush: *“Beter te schuilen bij de Eeuwige dan te vertrouwen op mensen. Beter te schuilen bij de Eeuwige dan te vertrouwen op mannen met macht!”* (Tanach).

Surinaams: *“A de moro bun fu poti fertrow na Masra tapu leki fu poti fertrow na libisuma. A de moro bun fu poti fertrow na Masra tapu leki fu poti fertrow na tapu den granman!”* (תהלים) Tehilim [Psalmen] 118:8-9). Amen!

Werner Stauder